

TORNIONJOEN KALASTUSALUEEN KALASTUSSÄÄNNÖN (RAJAJOKISOPIMUS SUOMEN JA RUOTSIN VÄLILLÄ) 16 §:N MUKAINEN PÖYTÄKIRJA MÄÄRÄYKSISTÄ, JOTKA POIKKEAVAT KALASTUSSÄÄNNÖSTÄ

Tausta

Rajajokisopimuksen, kalastussäännön ja niiden voimaansaattamislain, Suomen ja Ruotsin välillä tehdyn rajajokisopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta, sopimuksen soveltamisesta ja eräiden lakien kumoamisesta annettu laki (722/2010), 3 §:n mukaan maa- ja metsätalousministeriö tekee Ruotsin hallituksen tai tämän määräämän viranomaisen kanssa rajajokisopimuksen olennaisena osana olevan kalastussäännön 16 §:ssä tarkoitetun sopimuksen kalastussäännön määräyksistä poikkeamiseksi. Lisäksi 3 §:ssä todetaan, että sopimuksella voidaan poiketa kalastussäännössä määrättyistä sallituista kalastusajoista ja pyydyksistä, kalastustavoista, pyydysten määrästä tai muista kalastusta koskevista teknisistä säännöistä sekä kalastussäännön liitteeseen 2 kuuluvista apajapaikoista.

Tornionjoen kalastusalueen kalastussäännön 16 §:n mukaan "Hallitukset tai niiden määräämät viranomaiset voivat tämän säännön 1 §:ssä mainitun tarkoituksen ja kummankin maan kansallisen lainsäädännön mukaisesti yhdessä sopimalla poiketa kalastussäännön määräyksistä, jotka koskevat sallittuja kalastusaikoja, kalastustapoja, sallittuja pyydyksiä, pyydysten määrää tai muita teknisiä sääntöjä sekä liitteeseen 2 kuuluvia apajapaikkoja, jos: 1) kalakantojen tila sen sallii; tai 2) se on kalakantojen suojelemisen ja kestävän hyödyntämisen varmistamisen kannalta välttämätöntä. Määräykset voidaan rajata koskemaan kalastusalueen tai kalastuskauden osaa tai yksittäistä kalastustapaa. Määräykset voidaan antaa määräajaksi yhdeksi kalastuskaudeksi kerrallaan, ja niitä voidaan tarvittaessa arvioida ja muuttaa sen mukaan kuin se Tornionjoen kalastusalueen kalakantojen säilyttämisen kannalta on välttämätöntä."

Lisäksi kalastussäännön 16 §:ssä todetaan, että "Hallitukset tai niiden määräämät viranomaiset tarkastelevat vuosittain kalastuksen sallittuja aloitusajankohtia tämän säännön 11 §:n ja tämän pykälän 1 momentin mukaisesti ja sopivat yhdessä mukautuksista ottaen huomioon alueen kalakantojen tilanteen. Muutokset kirjataan erityiseen, yhdessä laadittuun pöytäkirjaan. Määräysten muuttamista koskevat neuvottelut on käynnistettävä sellaisena ajankohtana ja niitä on käytävä siten, että paikallisia tahoja ehditään kuulla ja määräyksiä koskevien päätösten tekemiselle on edellytykset viimeistään huhtikuun 1 päivänä määräysten soveltamisvuonna."

Tornionjoen lohikannan tila

Tornionjoen kalakantojen tilasta on saatu Suomen luonnonvarakeskuksen (Luke) ja Ruotsin maatalousyliopiston SLU:n laatima yhteinen raportti (Tornionjoen lohi-, meritaimen- ja vaellussiikakannat – yhteinen ruotsalais-suomalainen biologinen selvitys sopivien kalastussääntöjen arvioimiseksi vuodelle 2026), joka on toiminut tieteellisenä pohjana neuvotteluille.

Kesällä 2023 ja 2024 lohien nousu Tornionjokeen oli heikkoa ja selkeästi alle asetetun tavoitetason. Pääasiallinen syy heikkoon nousuun on lohien merivaelluksen aikainen muusta kuin kalastuksesta aiheutuva lisääntynyt kuolleisuus. Vuonna 2025 lohien nousu jokeen oli parempi ja johti lähes kansallisiin tavoitetasoihin. Lisäksi vuonna 2025 joesta vaeltaneiden vaelluspoikasten lukumäärä oli ennätyskellisen suuri, mutta joessa olevien poikasten määrässä on nähtävissä pienennystä. Vaikka

vuodesta 2026 voidaan odottaa parempaa kutuvaellusvuotta, on Luken ja SLU:n raportin mukaan paikallisiin toimenpiteisiin ryhdyttävä, jotta kalastuskuolevuuden vaikutusta lohikannalle saataisiin tulevan kauden aikana rajoitettua ja kalastus kohdistumaan tasapuolisesti joen eri osakantoihin.

Saadun palautteen perustella on arvioitu, että kalastajakohtaisen kausikiintiön käyttö on tasapuolinen tapa rajoitusten tekemiseen ja vaikuttaa kalastajien kalastusmahdollisuuksiin vähemmän kuin esimerkiksi voimakkaampien aikarajoitusten käyttöönotto.

Neuvotteluprosessi

Maa- ja metsätalousministeriö on 3.3. – 24.3.2026 neuvotellut Ruotsin Meri- ja vesiviranomaisen (Havs- och vattenmyndigheten) kanssa Tornionjoen kalastusalueen kalastussäännön 16 §:n mukaisesti kalastussäännön määräyksistä poikkeamisesta.

Päätöksenteon tueksi maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt ehdotuksia Tornionjoen kalastussäännön muutostarpeista 16.1 – 26.2.2026 lausuttavana olleella lausuntopyynnöllä. Lisäksi pidettiin Haaparannassa 2.3.2026 keskustelutilaisuus Ruotsin valtuuskunnan ja rajajokikomission kanssa. Neuvottelujen etenemisestä on informoitu sidosryhmiä 6.3.2026 lähetetyllä sähköpostiviestillä, mikä on antanut mahdollisuuden kommentoida neuvotteluissa esille tulleita muutosehdotuksia 12.3.2026 mennessä.

Neuvottelujen tavoitteena on ollut tarkastella kalastussääntöä siten, että kalastussäännön 1 §:n tavoite kalastuksen järjestämisestä siten, että kalastus on sallittua, jos se on kohtuullista Tornionjoen kalastusalueen kalakantojen suojelun ja kestäväen käytön kannalta sekä Suomessa että Ruotsissa. Lähtökohtana on saada aikaan kohtuullinen ja oikeudenmukainen tasapaino kalakannan ja hyödyntämisen näkökulmasta soveltamisalueen kalastusajajien välille kokonaisuutena, ottaen huomioon rajajokien kohtuullinen hyödyntäminen tavalla, joka edistää koko raja-alueen etua.

Suomalais-Ruotsalainen rajajokikomissio on järjestänyt neuvottelutilaisuuden ennen Suomen ja Ruotsin viranomaisten käymää neuvottelua kalastussäännön muutostarpeista. Lisäksi rajajokikomissio on vastannut lausuntopyyntöön. Rajajokikomissio on lausunnossaan tuonut esiin lohenkalastuksen rajoittamisen jatkamisen tärkeyttä tämänhetkisessä tilanteessa. Komissio katsoo myös, että on tarve pidemmän tähtäimen yhteiselle toimenpidekokonaisuudelle kalakantojen hoidossa. Jokikalastuksen osalta komissio kannattaa lohen merkintää kalastajakohtaisten kiintiöiden seurannan tehostamiseksi sekä jokisuun merikalastuksen aloitusajankohdan myöhentämistä.

Annetuissa lausunnoissa on korostettu tarve lohikannan suojelemiselle ja kalastuksen rajoituksille niin merellä kuin joessa. Joella kalastavien sidosryhmien lausunnoissa on korostettu tarve lohikannan suojelulle meressä, toisaalta rannikkokalastajien sidosryhmät ovat korostaneet tarvetta suojelutoimille myös joessa sekä Ruotsin merialueilla. Lausunnoissa puollettiin kausikiintiön jatkamista jokikalastuksessa. Kalastusmatkailun tahot toivoivat mahdollisuutta kalastukseen elokuussa.

Tornionjoen kalastusasioiden vakiintuneen käytännön mukaisesti Saamelaiskäräjille on lähetetty lausuntopyyntö asiassa. Saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisia neuvotteluja Tornionjoen kalastuksen järjestelyistä ei ole erikseen pyydetty. Saamelaiskäräjät katsoi lausunnossaan, että päätösten tulee perustua varovaisuusperiaatteeseen ja tehokkaisuuteen suojelutoimiin ml. Perämeren sekakantakalastusta lakkauttaminen, merialueen silakanpyynnin rajoittaminen, jokisuun lohenpyynnin myöhentäminen ja

punttiperhokalastuksen kieltäminen. Saamelaiskäräjät kannatti lisäksi nykymuotoista kalastuskautta sekä lohen kausikiintiön käyttöönottoa jokikalastukseen.

Pöytäkirjan sisältö

Neuvotteluissa on päästy yhteisymmärrykseen vuoden 2026 ja kevään 2027 kalastuksessa noudatettavasta pöytäkirjasta, joka sisältää samat määräykset kuin vuonna 2025 sekä muutokset liittyen varrellisen nostokoukun käyttöön toimintarajoitteisten henkilöiden osalta, mahdollisuuden pitää veneessä enemmän kuin neljää vapaa sekä keväiseen viehekalastuskieltoon talvehtivan meritaimenen suojelemiseksi joen alajuoksun koskialueilla. Lisäksi pöytäkirjaan sisältyy uusia määräys isorysän johtoaidan ylös kelaamisesta siten, ettei se kalastuskiellon aikana estä kalan kulkua.

Pöytäkirjassa on samanaikaisen voimaantulon varmistamiseksi todettu, että pöytäkirjan mukaiset määräykset on tarkoitus viedä kansalliseen lainsäädäntöön siten, että ne ovat voimassa ja voidaan soveltaa kalastuskauden alusta, eli 1.6.2026 alkaen.

Pöytäkirjaan on lohikannan vahvistamiseksi jatkettu vuonna 2025 sovellettua elementtiä koko kalastuskautta ja kaikkia kalastusmuotoja koskevasta enintään kahden lohen saaliskiintiöstä kalastajaa kohden, jonka jälkeen lohen kalastusta olisi loppukaudeksi lopetettava. Valtaosa neuvotteluja edeltävästä lausuntokierroksen lausunnon antajista ehdotti kausikohtaisen saaliskiintiön jatkamista. Lohen kausikiintiön soveltaminen Tornionjoella sisältyy myös Kansalliseen lohi- ja meritaimenstrategiaan.

Tornionjoen kalastussäännön 13 §:ssä säädetään erikseen saaliskiintiöstä. Pykälän mukaan vavalla ja vieheellä tai lipolla kalastettaessa sallitaan yhden lohen tai taimenen pyytäminen ja saaliiksi ottaminen kalastajaa ja vuorokautta kohti, mikä on kalastusvalvonnan ja muun palautteen perusteella toiminut hyvin. Kahden lohen kausikiintiö täydentää kalastussäännön 13 §:ssä olevaa kalastajan yhden lohen päiväkiintiötä koskevaa säännöstä. Kyseessä ei ole lohenkalastuksen täyskielto eikä myöskään kokonaan uudentyyppinen rajoitus, ja se olisi kalastussäännön 16 §:n valtuuden mukaisesti muu tekninen säännös, joka on lohikannan suojelemisen ja kestäväen hyödyntämisen varmistamisen kannalta välttämätön ja voimaansaattavalla pöytäkirjalla vain yhtä vuotta kerralla koskeva. Määräys on siten katsottava sisältyvän kalastussäännön 16 §:n valtuuteen.

Lisäksi Suomen ja Ruotsin välillä tehdyn rajajokisopimuksen hyväksymisestä annetusta hallituksen esityksestä (HE 264/2009 vp) perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 14/2010 vp) todetaan, että ”Kalastussäännön 16 §:n ja voimaansaattamislakiehdotuksen 3 §:n yhdessä muodostama sääntely merkitsee sitä, että ministeriöllä on suhteellisen laajat toimivaltuudet sopia ruotsalaisen osapuolen kanssa poikkeuksista erityisesti kalastussäännön 6—14 §:ssä oleviin määräyksiin. Sopimuksentekovallan sisältöä on kuitenkin rajattu sitomalla se kalastussäännön tarkoitukseen sekä kalakantojen tilaan. Ministeriölle osoitettu sopimuksentekovaltuutus voi tällöin koskea lähinnä kalastussäännön määräysten teknisiä mukautuksia ja täydennyksiä. Tällaisessa yhteydessä, jossa myös on olemassa erityisiä perusteita sopimusmääräysten joustavalle mukauttamiselle kalakantojen vuosittaisen vaihtelun vuoksi, sopimuksentekovallan luovuttaminen ministeriölle ei vaikuta sopimuksen käsittelyjärjestykseen. Valiokunta huomauttaa siitä, että tällöin perustuslain 94 §:n 1 momentin vaatimus lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä sisältävien kansainvälisten velvoitteiden saattamisesta eduskunnan hyväksyttäväksi rajoittaa itsessään maa- ja metsätalousministeriön sopimuksentekovaltaa. Ministeriö ei voi siten sopia esimerkiksi sellaisista

muutoksista kalastussääntöön, jotka koskisivat yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteita. Käytännössä tämä merkitsee sitä, ettei kalastussäännön 16 §:ssä tarkoitettu sopimus voi sisältää yksilön kannalta kokonaan uudentyyppisiä tai olennaisesti kalastussäännön määräyksiä ankarampia kalastusoikeuden rajoituksia.”. Nyt sovitun pöytäkirjan määräys kahden lohen kausikiintiöstä on myös perustuslakivaliokunnan lausunnon ao. kohdan mukainen.

Pöytäkirjan voimaantulo

Pöytäkirja ei sisällä lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä eikä sen hyväksyminen siten edellytä eduskunnan myötävaikutusta. Pöytäkirjan tekeminen ja allekirjoitusvaltuuksien myöntäminen kuuluvat Suomen ja Ruotsin välillä tehdyn rajajokisopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta, sopimuksen soveltamisesta ja eräiden lakien kumoamisesta annetun lain (722/2010) 3 §:n mukaan maa- ja metsätalousministeriölle.

Maa- ja metsätalousministeriö on päätöksellään 30.3.2026 hyväksynyt pöytäkirjan ja valtuuttanut osastopäällikön Jonas Liimatan allekirjoittamaan pöytäkirjan. Pöytäkirja on sekä Suomen että Ruotsin puolesta allekirjoitettu 31.3.2026. Kummankin sopimuspuolen tulee ryhtyä allekirjoitetun pöytäkirjan voimaansaattamiseen.

Pöytäkirjassa on samanaikaisen voimaantulon varmistamiseksi todettu, että pöytäkirjan mukaiset määräykset sisällytetään kunkin sopijapuolen kansalliseen lainsäädäntöön siten, että ne tulevat voimaan kesäkuun 1 päivänä 2026. Näin määräykset ovat molemmissa maissa voimassa ja voidaan soveltaa kalastuskauden alusta. Pöytäkirjan määräys harjuksen kuturauhoituksesta koskisi kevättä 2027.